

PRISPEVEK KNJIŽNIC K EVROPSKI IDENTITETI

Avtorji: *Liana Kalčina, Alexander Dimchev, Bogoljub Mazić, Ismet Ovčina, Miloš Petrović, Zdravko Vukčević*

Moderatorica: Liana Kalčina (Nekdanja voditeljica Informacijskega centra EU v Ljubljani)

Kontaktни naslov: liana.kalcina@idcse.nuk.si

Izhodišče razprave pri okrogli mizi je bilo, da so vse države, iz katerih so prišli udeleženci konference, bodisi ž članice evropske integracije (Avstrija, Italija, Slovenija, Bolgarija) bodisi v procesu priključitve (Hrvaška) ali sredi priprav na začetek tega procesa (Srbija, BiH, Črna Gora, Makedonija, Albanija). Na ta način je za vse udeležence okrogle mize aktualno vprašanje, kaj sploh pomeni pripadnost evropski skupnosti? Vsi moramo razmišljati o evropski identiteti in koristno je, če o tem izmenjamo svoje poglede. Knjižnice so zelo primerno mesto, kjer lahko odpiramo takšna vprašanja. Na različne načine so že doslej igrale vlogo nekakšnih "evropskih hiš" v svojih okoljih, saj so organizirale tematske razstave, tribune, ponujale informacijsko gradivo in literaturo itd. Okrogla miza se je dotaknila naslednjih vprašanj:

- Kakšno mesto ima "evropska ideja" ob tem, da EU zavrača model "talilnega lonca" in gradi na različnosti kultur?
- Kako lahko knjižnice podprejo enakopravnost evropskih kultur in jezikov?
- Na kakšne načine lahko knjižnica prispeva k utrjevanju zavesti o evropskem aktivnem državljanstvu?
- Ali je možna združena Evropa brez povezovalnih knjižničnih mrež?
- Lahko predstavimo pozitivne primere dejavnosti knjižnic v vlogi promotork skupne Evrope?

Poleg uvodnih razpravljavcev, katerih prispevke objavljamo v zborniku, sta svoja razmišljanja predstavila še mag. Bruno Dobrić, direktor univerzitetne knjižnice v Puli, in dr. Margarita Ifti, profesorica na Univerzi v Tirani.

Alexander Dimchev (Univerza "Sv. Kliment Ohridski", Sofija): Kulturna dediščina in knjižnice v Evropi: Nekaj načelnih pobud

Kontaktни naslov: dimchev@sclg.uni-sofia.bg

Eno vodilnih načel razvoja EU je spoštovanje kulture in kulturne dediščine vsake posamezne države in podpora procesom kulturne izmenjave. To je poudarjeno tudi v besedilu dopolnjene Pogodbe EU in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (Lizbona, 18.–19. oktober 2007). Tretja točka tretjega člena se glasi: "Unija prepoznava kulturno bogastvo, jezikovno različnost in deluje za ohranitev in razvoj evropske kulturne dediščine."

Ob obisku bolgarskega parlamenta konec oktobra leta 2007 je Norbert Lemert, predsednik nemškega Bundestaga, v zvezi s sporazumom ugotovil naslednje: "Skupni kulturni okvir je edini kriterij za odgovor na vprašanje, do kod naj se razširijo meje EU." Po njegovem mnenju je kultura jedro evropske skupnosti.

V letih svojega obstoja je EU večkrat resno preverila strategijo v zvezi s kulturo in kulturno dediščino, zaščito, identiteto, razvojem, digitalizacijo in razširjanjem kulturnega bogastva, ter sprejela politične odločitve, programe in projekte. Dovolil si bom citirati nekatere od njih.

I. Splošni dokumenti o informacijski politiki EU, ki zadevajo strategije o kulturni dediščini

1. Resolucija Sveta z dne 25. junija 2002 o zaščiti jutrišnjega spomina z ohranjanjem digitalnih vsebin za prihodnje generacije (6. 7. 2002). Official Journal of the European Communities, C 162/4. Dostopno na: http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/2002/c_162/c_16260020706en00040005.pdf.
2. Resolucija Sveta z dne 21. januarja 2002 o kulturi in družbi znanja (5. 2. 2002) Official Journal of the European Communities, C 32/1. Dostopno na: http://europa.eu.int/eurlex/pri/en/oj/dat/2002/c_032/c_03220020205en00010001.pdf.

3. Resolucija Sveta z dne 21. januarja 2002 o vlogi kulture v razvoju EU (5. 2. 2002). Dostopno na: http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002/c_032/c_03220020205e.
4. eEvropa 2002: Informacijska družba za vse (2002). Akcijski načrt Sveta in Evropske komisije za Evropski svet v Feiri. Dostopno na: http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2002/action_plan/pdf/actionplan_en.pdf.
5. eEvropa 2005: Informacijska družba za vse (2002). Akcijski načrt za predstavitev na Svetu Evrope v Seville. Sporočilo Komisije za Svet, Evropski parlament, Evropski ekonomski in socialni odbor in Odbor regij. Dostopno na: http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2002/news_library/documents/eeurope2005/eeurope2005_en.pdf.
6. i2010 – Evropska informacijska družba za rast in zaposlovanje (2005). Sporočilo Komisije za Svet, Evropski parlament, Evropski ekonomski in socialni odbor in odbor regij. Bruselj. Dostopno na: http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/docs/com_229_i2010_310505_fv_en.pdf.
7. Evropski svet v Lizboni (2000). Sklepi Predsedstva (23. in 24. marca 2000). Dostopno na: http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm.
7. Stališče o dodani vrednosti EU in Strategiji po Lundu (2003). Verzija 1 z dne 15. november. Dostopno na: <http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/positionpaper031115.htm>.
8. Načela iz Lunda: sklepi srečanja strokovnjakov (2001). Dostopno na: ftp://ftp.cordis.lu/pub/ist/docs/digicult/lund_principles-en.pdf.

Del temeljnih ciljev in politik, zajetih v teh dokumentih, je povezanih z razširjanjem dostopa do informacij in mrež v elektronskih pogojih. Posebno mesto je namenjeno digitalizaciji informacij o kulturni dediščini.

Evropa ima velikansko kulturno dediščino, zajeto v knjižnicah, muzejih in arhivih. Komaj kaj več kot en odstotek dokumentov v evropskih kulturnih institucijah lahko uporabljamo v elektronski obliki. Digitalizacija in online dostop bosta spremenila te pogoje in bosta odprla njihove zaklade za ljudi.

V Evropi obstaja okoli 186.000 knjižnic, ki jih obiskuje okoli 35 odstotkov populacije. Knjižnice posedujejo okoli 2,5 milijarde dokumentov. V zvezi s poslanstvom, nalogami, mestom in pomembnostjo se knjižnicam nakazujejo nove vloge v javnosti. Knjižnice postajajo ključne institucije za:

1. internetni dostop,
2. digitalizacijo zbirk,
3. zapisovanje in ohranjanje kulturne dediščine in znanstvenega vedenja.

V zadnjih letih so se v EU razvile pomembne pobude, preko katerih knjižnice aktivno sodelujejo pri realizaciji strategij za digitalizacijo in izboljšanje dostopnosti:

- TEL – The European Library,
- TEL-ME-MOR – The European Library: Modular Extensions for Mediating Online Resources,
- eContentplus – The European Digital Library.

Ti projekti ter i2010 in i2010: Digital Libraries so del politike in idej EU, povezanih z razvojem informacijske družbe. Na kratko bom te štiri projekte predstavil.

1. TEL

Projekt TEL (The European Library) je bil uspešno zaključen spomladi leta 2004. Njegov namen je bil poenotiti dostop do zbirk in katalogov nacionalnih knjižnic, s čimer bi Evropska knjižnica postopoma postala evropska nacionalna knjižnica.

Vizija je povezana z zahtevami po zaščiti bogastva in raznovrstnosti evropske znanosti in kulture. V okviru takšne-

II. Posebni dokumenti in strategije EU o kulturni dediščini

1. Akcijski načrt o koordinaciji programov in politik digitalizacije (2001). Ugotovitve srečanja strokovnjakov. Lund, Švedska. Dostopno na: ftp://ftp.cordis.lu/pub/ist/docs/digicult/lund_action_plan-en.pdf.
2. Listina iz Parme. Sklepna verzija (2003). Dostopno na: <http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma031119final.htm>.
3. Dinamični akcijski načrt za koordinacijo digitalizacije kulturnih in znanstvenih vsebin (2005). Dostopno na: <http://www.minervaeurope.org/publications/dap.htm>.
4. eVsebineplus. Večletni program Skupnosti za večjo dostopnost, uporabo in izkoriščanje digitalnih vsebin v Evropi. Evropska komisija. Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije. Dostopno na: <http://europa.eu.int/econtentplus>.
5. Skupina strokovnjakov na visoki ravni za svetovanje Evropski komisiji glede izgradnje Evropske digitalne knjižnice. IP/06/389, Bruselj, 27. marec 2006.
6. i2010: Digitalne knjižnice (2005). Sporočilo Komisije za Evropski parlament, Svet, Evropski ekonomski in socialni odbor in Odbor regij. Dostopno na: http://europa.eu.int/information_society/activities/digital_libraries/doc/communication/en_comm_digital_libraries.pdf.

ga poslanstva bi odprli celotno vesolje znanja, informacij in kulture vseh evropskih nacionalnih knjižnic. Ideja kreiranja Evropske knjižnice izhaja iz projekta GABRIEL (GAteway and BRIdge to Europe's national Libraries). GABRIEL je spletni portal 43 evropskih nacionalnih knjižnic, članic CENL (Conference of European National Libraries). Po mnenju Elisabeth Nigemann, direktorice nemške nacionalne knjižnice, je TEL povezan z nadaljevanjem projekta pod imenom TEL-ME-MOR.

2. TEL-ME-MOR

Projekt TEL-ME-MOR (The European Library: Modular Extension for Mediating Online Resources) se je začel 1. februarja leta 2005 in po dveh letih zaključil, financirala pa ga je Evropska komisija kot del 6. okvirnega programa v povezavi s tehnologijami informacijske družbe. Za njegovo realizacijo je bil ustanovljen konzorcij petnajstih partnerjev. Poleg desetih novih članic je bila Nacionalna knjižnica Nemčije glavni koordinator projekta, sodelovali pa so še Britanska knjižnica kot prejšnji koordinator TEL, CENL, Urad za evropsko knjižnico pri Nizozemski nacionalni knjižnici ter svetovalno podjetje Eremo iz Italije.

Vizija TEL-ME-MOR je povezana z integracijo in konsolidacijo elektronskih virov desetih novih članic v evropski informacijski prostor znotraj TEL. Naslednji cilj pa je izgradnja dobrega partnerstva in kooperacije med knjižnicami "starih" in "novih" članic EU.

3. eContentplus

Cilj eContentplus je večletna podpora EU dolgoročnemu programiranju elektronskih vsebin, da bi na evropski ravni zagotovili uporabnikom dostop do digitalnih vsebin in pomoč pri njihovi učinkoviti uporabi. Nadaljnja funkcija je stalno izboljševanje kakovosti teh vsebin, spodbujanje skupnih aktivnosti pri vseh kategorijah in igralcih v tej industriji in dvig intenzivnosti obravnavane prakse. Program je še posebej naravnani k tistim sektorjem evropskega trga online vsebin, ki so preveč razdrobljeni in kjer je razvoj prepočasen. Tri področja dejavnosti bodo deležna posebnega financiranja: geografske informacije, pedagoške vsebine oz. kurikulumi, kulturne in znanstvene vsebine, podpora pa je namenjena tudi kooperaciji in skupnim aktivnostim ločenih področij v industriji elektronskih vsebin.

4. Evropska digitalna knjižnica

Pobuda za digitalno knjižnico je glavni projekt v strategiji Komisije pri pospeševanju digitalne ekonomije v strategiji i2010. Iščejo se rešitve za medsebojno povezovanje kulturnih vsebin, ki jih imajo evropski muzeji, arhivi,

avdiovizualni arhivi in knjižnice v kontekstu Evropske digitalne knjižnice.

Pobuda bo omogočila, da bo raznolika evropska kulturna in znanstvena dediščina (knjige, filmi, zemljevidi, fotografije, glasba itd.) lažje uporabna pri delu, zabavi in študiju. Gradi se bogata evropska zakladnica, kombinirana z večkulturnim in večjezičnim okoljem na podlagi naj-novejše tehnologije in novih poslovnih modelov. Pobudo sestavljata dva dela – kulturni in znanstveni.

Digitalne knjižnice organizirajo zbirke digitalnih vsebin, namenjenih javnosti. Sestavljene so iz gradiva, ki je digitalizirano, kot npr. digitalne kopije knjig in drugega "fizičnega" gradiva iz knjižnic in arhivov. Alternativno lahko temeljijo na informacijah, ki so izvorno narejene v digitalni obliki.

EDLnet je linija z glavnimi zahtevami Evropske komisije glede digitalizacije in dostopa do kulturne dediščine z dne 24. avgusta 2006, k čemur sodi še odločitev z dne 14. februarja 2007 (Sporočilo o znanstvenih informacijah v digitalni dobi: dostop, razširjanje, zaščita). Projekt se razvija kot tematska mreža in je financiran iz 7. okvirnega programa ter sofinanciran iz raziskovalnih projektov za digitalizacijo, digitalno zaščito ter informacijsko infrastrukturo znanosti in iz programa eContentplus kot del skupnega informacijskega okvira politike i2010. EDLnet se razvija na podlagi portala Evropske knjižnice, ki omogoča preiskovanje 172 zbirk s 150 milijoni enot iz 31 evropskih nacionalnih knjižnic. Evropska knjižnica je servis Konferenca evropskih knjižnic. Da bi izkoristila potencial digitalnih tehnologij za razširjanje in lajšanje dostopa do informacij, sledi trem glavnim usmeritvam:

- Online dostopnost kot osnovni pogoj za maksimalizacijo koristi, ki jih državljeni, raziskovalci in podjetja lahko črpajo iz informacij.
- Digitalizacija analognih zbirk zaradi njihove širše uporabnosti v informacijski družbi.
- Zaščita in shranjevanje, da bi jutrišnjim generacijam zagotovili dostop do digitalnega gradiva in da se pomembne vsebine ne bi izgubile.

Projekt mreže evropske digitalne knjižnice (EDLnet) se bo nadaljeval še naslednja leta do izgradnje prototipa za poenotenje elektronskih vsebin vseh glavnih evropskih institucij. Ta prototip nastaja v skupnem projektu Evropske knjižnice in Kraljeve knjižnice Nizozemske. Evropska digitalna knjižnica gradi na rezultatih knjižnične skupnosti v TEL (spletna stran, ki omogoča neposreden dostop do zbirk 47 evropskih nacionalnih knjižnic) in na pobudah, kot je projekt MICHAEL (večjezični seznam kulturne dediščine Evrope kot skupni portal mnogih evropskih kulturnih institucij).

Nekateri udeleženci iz držav, kot je Bolgarija, so naleteli na naslednje probleme:

- pomanjkanje zadostnih sredstev in investicij v tehnologijo,
- resna zamuda pri digitalizaciji kulturne dediščine,
- odsotnost primerne državne politike v zvezi s cilji projektov,
- pomanjkanje dobro izobraženih strokovnjakov,
- slaba koordinacija med institucijami, sodelujočimi v projektih.

V sklepu želim poudariti, da sta velik del pričakovanj posameznih držav kot tudi sodelovanje med njimi odvisna od izvedbe projektov EU v zvezi z digitalizacijo kulturne dediščine, njeno zaščito in predstavitvijo. To še posebej drži za države, kot je Bolgarija, ki je bila ujeta v določene zgodovinske in politične procese, ki so jo ne glede na bogastvo njene kulture in jezika oddaljili od kulturnega prostora Evrope. Sprememba te tendence je v veliki meri odvisna od sposobnosti knjižnic, da predstavijo našo kulturno dediščino evropski in svetovni sceni.

V tem kontekstu bi rad citiral besede Vivian Reading, evropske komisarke za informacijsko družbo in medije, ko je oznanila koncept formiranja Evropske digitalne knjižnice. Na srečanju v Kraljevi knjižnici Nizozemske septembra 2007 je v zvezi z nadaljnjim razvojem tega projekta pozvala, da “naredimo vse zbirke vseh evropskih knjižnic, muzejev in arhivov dostopne vsem”.

Po mojem mnenju je to pot, ki vodi v prihodnost knjižnic. To je tudi perspektiva nas knjižničarjev in informacijskih strokovnjakov.

Iz angleščine prevedel Franci Pivec.

Bogoljub Mazić (Univerzitetna biblioteka “Svetozar Marković”, Beograd): Pogled iz UBSM

Kontaktni naslov: bmazic@unilib.bg.ac.yu

Prihajam iz ene od 2.509 knjižnic, ki so bile v ZDA, Veliki Britaniji, na Irskem, v Kanadi, Avstraliji, Novi Zelandiji, Srbiji itd. zgrajene in sofinancirane s sredstvi Carnegiejevega sklada. Vse so bile zgrajene z univerzalno idejo, da so “knjižnice največje darilo, ki ga lahko name-nimo neki skupnosti”. Že to dejstvo veliko pove o univerzalni identiteti, ki označuje bibliotekarstvo, še posebej pa strokovne in znanstvene knjižnice.

Ko gre za univerzitetne knjižnice, največ govorimo o načinih, kako univerzalne vrednote znanosti in tehnološkega

razvoja pridobijo specifičnosti lokalnega okolja. Knjižnice nesporno živijo svoje univerzalno življenje, uporabljajo mednarodne standarde, težijo k neomejeni izmenjavi fondov, dajejo in uporabljajo informacije, ki so bolj ali manj univerzalnega pomena. Po drugi strani se lahko vprašamo, ko govorimo o vrednotah, ki jih knjižnice prenašajo v svoje okolje, ali morajo biti tudi te univerzalne? Ali ni lažje načrtovati delo knjižnice, če univerzalnim vrednotam pripišemo evropske, regionalne in nacionalne parametre? Na ta način dobijo vrednote jasnejši okvir, lahko prepoznamo partnerje, s katerimi sodelujemo, izvajane programe lahko testiramo pri uporabnikih. Vmes med občim in posameznim se nahaja okolje, s katerim se želimo soočiti, upoštevaje pri tem znanje uporabnikov knjižnice.

Univerzitetna knjižnica “Svetozar Marković” že od svojih začetkov goji vrednote, ki jih danes prepoznavamo kot osnovne elemente evropske identitete. Gledano iz zornega kota knjižnice so to:

- individualnost,
- sodelovanje,
- znanje,
- kulturna in jezikovna identiteta,
- strpnost.

Uporabnik knjižnice je zmeraj posameznik, individuum, ki pa je vedno tudi pripadnik neke določene skupine: profesor ali študent, predstavnik večinske ali manjšinske nacionalne skupine, športnik ali ljubitelj rož, filatelista ali pač človek nekih drugih življenjskih in osebnih usmeritev ali nagnjenj. Naše fonde in storitve skušamo prilagoditi vsakemu takemu posameznemu uporabniku. Za individualizacijo fondov že več desetletij uporabljamo desiderata uporabnikov. Čitalniške in druge prostore prilagajamo osebam s posebnimi potrebami in zadnji dve leti smo glede tega dosegli svetovne standarde.

Univerzitetna knjižnica sodeluje pri prenosu znanja. Znanje samo je odraz individualnosti v kolektivnih dosežkih. Knjižnica se je v svoji poslovni politiki opredelila za ideološko neodvisen odnos do znanja. V praksi ga tudi uspešno izvajamo. Dolga leta nezadostno financirana nabava pa nas je po drugi strani prisilila k drugačnemu vrednotenju znanstvene literature. To opravilo ni lahko niti hvaležno in če je le mogoče, ga nadomeščamo z različnimi vidiki sodelovanja. Univerzitetna knjižnica je del izobraževalnega in raziskovalnega dela univerze, namenjena pa je tudi spodbujanju kulturnega in duhovnega življenja študentov beograjskih univerz. Ta del naše dejavnosti nas obvezuje k vrednotni in jezikovni raznovrstnosti naših fondov in storitev. Naša knjižnica se zaveda, da so naši člani ne le pripadniki manjšinskih narodov, ampak so naši člani tudi vsi tujci, ki študirajo na beograjski

skih univerzah. Čeprav v tujejezični literaturi prevladuje anglosaška, se v našem katalogu nahajajo dela v približno 75 različnih jezikih. Skrb za kulturno in jezikovno identiteto naših študentov, ki so največja skupina uporabnikov, je obenem naš prispevek k uveljavljanju strpnega duha. Še posebej jo angažiramo, ker jo doživljamo kot glavno vrednoto evropske moderne, pa tudi kot rekonstruktivni element prizadetih vrednot v regiji, v kateri smo do nedavnega preživljali celo vojne spopade.

Sredstva, s katerimi se financira knjižnica, so namenjena vsem. Naša glavna dilema je, ali zmoremo financirati tako heterogene potrebe? Na žalost nam to ne uspeva, zanesljivo pa to ni samo naš problem. Sodelovanje je ključna beseda v knjižničarstvu, a se vseeno srečujemo s preskromnim sodelovanjem. Pred seboj imam nekaj vprašanj:

- V kolikšni meri uporabljamo COBISS.Net za vzajemno uporabo fondov?
- Bi obstoječi protokoli o medknjižničnem sodelovanju v regiji in ustreza tipka v COBISS/OPAC-u za mednarodno medknjižnično izposojlo lahko pomagali uporabnikom naših knjižnic k zadovoljitvi njihovih individualnih potreb?
- Lahko na COBISS.Net gledamo kot na regionalni odsev evropskega duha sodelovanja? Če lahko in če lahko vanj vnašamo svoje identitete, smo se tudi že naučili, da dovolj kakovostno komuniciramo drug z drugim?

Prepričan sem, da skupna uporaba fondov ni stvar revščine, ampak stvar bogastva, saj z njim pridobivamo.

Ob spretnosti, kako skupaj formiramo fonde, smo najhitreje obvladali umetnost skupne uporabe informacij. Današnji izziv je formiranje repozitorijev. Univerzitetne knjižnice se še posebej zavzemajo za repozitorije sodobne literature, predvsem znanstvenega dela na svojih univerzah. Kaj bomo izbrali: vrsto institucionalnih repozitorijev ali pa bomo sodelovanje razširili na večji prostor? S tem se odpira ključno vprašanje, ali smo sposobni realizirati idejo identitete, ohranjene in realizirane skozi sodelovanje?

Naslednje področje, ki bi ga radi individualizirali, so knjižnični servisi. Če smo pred tridesetimi leti govorili o knjižnicah s pomembnimi fondi, je danes jasno, da je treba govoriti o knjižnicah z dobrimi servisi. Lahko bi rekli, da ima naša univerzitetna knjižnica relativno dobre uporabniške servise, ki so pretežno avtomatizirani, so pa premalo individualizirani. Nekaj več smo naredili pri individualizaciji uporabniških prostorov. Trije novi prostori imajo tudi predprostore, kjer se lahko bralci družijo, razpravljajo o svojih temah ali preprosto poklepetajo. Elek-

tronske kataloge lahko sedaj optimiramo na dva jezika in dve pisavi, kar pa je tudi vse. Individualizacija servisov ostaja predmet naših načrtov za prihodnost.

Sklep se ponuja sam od sebe. V beograjski univerzitetni knjižnici smo prepričani, da smisel našega obstoja izhaja iz univerzalnega duha znanja. Toda, naj bo še tako univerzalno, znanje je vedno utelešeno v individualnih ustvarjalcih in njihovem kolektivnem duhu. Ustvarjalec komunicira z bralcem, poslušalcem ali gledalcem in človek komunicira s človekom. Med njimi, med njihovimi jeziki, med njihovimi kulturami pa se nahajajo knjižnice. Trudijo se, da bi presegle razlike, ne pa da bi te razlike izničile.

Iz srbsčine prevedel Franci Pivec.

Ismet Ovčina (Nacionalna in univerzitetna biblioteka BiH, Sarajevo): CENL in evropska identiteta

Kontaktni naslov: ismet@nub.ba

Vsi poznamo splošno pojmovanje vloge knjižnic, a je včasih koristno tudi kaj ponoviti, ne toliko zaradi nas, ampak zaradi tistih, ki bi morali slišati naša sporočila.

Knjižnice se ustanavljajo v korist skupnosti uporabnikov, da bi podpirale njihove pravice dostopa do informacij, podatkov in idej ter zagotavljale svoje storitve vsem državljanom, ne glede na raso, nacionalnost, religijo, kulturo, politično pripadnost, starost, spol in spolno usmeritev.

Dvajsetletni obstoj CENL, ki povezuje 45 evropskih držav, med katerimi je tudi Bosna in Hercegovina, nesporno dokazuje prispevek knjižnic k oblikovanju evropske identitete. Cilji nedavne konference, izraženi in sprejeti v resoluciji, so odprtost knjižničnih fondov in omogočanje dostopa do njih ter do evropske kulturne in znanstvene dediščine, ob upoštevanju demokratičnih, človeških in avtorskih pravic.

O enakem prispevku lahko govorimo tudi ob dvajseti obletnici COBISS-a, ki povezuje knjižnice iz držav regije, med katerimi je tudi Nacionalna in univerzitetna biblioteka BiH (NUBBiH). S sodobno tehnologijo ter komunikacijsko in informacijsko infrastrukturo imajo knjižnice možnost realizacije takšnih tendenc na artikuliran, sistemiziran in standardiziran način.

Kot članica CENL in TEL ima NUBBiH kot nepogrešljiva komponenta kulturne, izobraževalne in informacijske infrastrukture, odgovornost in obveznost, da v okviru

danih možnosti spremlja te trende in angažira razpoložljive zmogljivosti.

Neprecenljiva kulturna dediščina, ohranjena in vsebovana v zbirkah NUBBiH, ki niso zgorele – knjige so žal zažigali – bi morala biti brezpogojno v celoti dostopna na mednarodni ravni, ker predstavlja prepoznavno sestavino evropske kulturne dediščine in identitete in priča o sožitju kultur, narodov in religij skozi stoletja.

V pretekli vojni je zgorela tudi zgradba “Vječnice” – Nacionalne in univerzitetne biblioteke Bosne in Hercegovine. Realnost je takšna, da ima ta institucija po vseh bolj ali manj znanih dogajanjih v tem delu Evrope določene težave, ki ovirajo njeno delovanje na način, kot bi si ga želeli, kar ima za posledico skromno udeležbo NUBBiH v evropskih projektih digitalizacije fondov, seveda predvsem v škodo bosansko-hercegovske družbe v celoti.

NUBBiH si kar najbolj prizadeva za spodbujanje priprave in izvedbo projektov in daje pobude za razvoj sodobne knjižnično-informacijske mreže, skladne z evropskimi standardi.

Večkulturna, večnacionalna, večjezična, večreligijska Evropa bi morala biti mimo predsodkov in konzervativnosti ogledalo za enako naravnano Bosno in Hercegovino.

Naj spomnim, da je letos na Frankfurtškem sejmu knjig, na Beograjskem sejmu in na sejmu Interliber v Zagrebu Združenje založnikov BiH nastopalo z geslom “Bližina razlik”, pri čemer so aktivno sodelovale tudi nekatere knjižnice iz BiH, med njimi tudi NUBBiH.

Prevedel Franci Pivec.

Miloš Petrovič (Univerzitetna knjižnica Maribor): Knjižnice, večkulturnost in “evropska identiteta”

Kontaktne naslov: petrovic@uni-mb.si

Na konferenci so od štirih okroglih miz bile tri, ki so med seboj tesno povezane: Upoštevanje kulturne različnosti uporabnikov knjižnic, “manjšinske” knjižnice in tujejezične zbirke v funkciji medkulturnega dialoga in Prispevek knjižnic k evropski identiteti.

Večkulturnost in identiteta sta skupni imenovalca vseh treh, saj je težko govoriti o enem, ne da bi omenjali drugega.

Dandanes je zelo modno dodajati pridevnik evropski in evropsko čemur koli. Če pogledamo naše časopise, dobimo občutek, da če kaj ni evropsko, skoraj ni omembe vredno. Evropska politika, evropska sredstva, evropska identiteta ... Podobno pretiravanje lahko opazimo tudi sedaj, ko Slovenija prevzema predsedovanje Evropski uniji (EU). Ta naloga, ki doleti slej ko prej vsako članico, saj velja princip rotacije (kot v starih časih jugoslavanskega kolektivnega predsedstva), je povzdignjena skoraj na raven političnega malikovanja in s tem dejstvom smo bombardirani vsak dan. In ta zasičenost nam včasih povzroča, da vidimo gozd, ne pa tudi dreves.

Poglejmo pojem “evropska identiteta”. Sam pojem sem postavil v navednice, ker pravzaprav ni jasno, ali kaj takega obstaja. (Wintle, 2005) Poizkušal bom pokazati, da, ko se znebimo političnega balasta, ostane nekaj, kar je univerzalno in torej ne potrebuje “lokalne” opredelitve.

Že včeraj smo slišali, kako je dostikrat težko, ko se človek vpraša, kdo sploh je oz., ko se poizkuša z nečim identificirati, njegovo osebnost pa sestavlja npr. več enakovrednih identitet. In v današnjem prepletenem in medsebojno odvisnem svetu je to pogost pojav. Poglejmo samo naš Balkan. Prepletenost ljudi na tako majhnem prostoru je prinesla neverjetne zgodbe. Tudi sam kot Slovenec srbskega porekla nosim vsaj dvojno identiteto. Pa to še ni vse. Dodatna, “evropska identiteta” je prišla pred nekaj leti, ko je Slovenija vstopila v EU. V predpristopnem času so časopisi, pa ne samo tuji, pisali, kako leta 2004 vstopamo v Evropo. Ja, kje pa smo bili do tedaj? V deželi-ni-je ali kaj? Mirjam Milharčič Hladnik je v svojem predavanju lepo pokazala, kako ni pomembno samo to, da si sam določaš identiteto, ampak je morda še pomembnejše, ko ti jo določajo drugi ali pa ti jo celo odrekajo. Enkrat si, enkrat nisi. Zanimiv koncept.

In to so problemi že na osnovni, osebni ravni vsakega posameznika. Kaj šele, če govorimo o kolektivni identiteti, kot je narod.

Pojme, ki opredeljujejo narod kot namišljeno skupnost in kot bolj ali manj začasno identiteto v povezavi z zmuzljivim značajem samega pojma, je uporabil Debeljak in dobro ilustrirajo težo problematike narodne identitete. (Debeljak, 2007)

Kot Slovenec sem na tej strani Karavank narod, na drugi strani pa manjšina. Ali se je kaj spremenilo sedaj, ko je na obeh straneh Evropa? Ali sedaj, ko ni več “meja”? Bojim se, da nič.

Morda bo zvenelo paradoksalno, ampak mislim, da je treba pojem “evropska identiteta” prepustiti dnevni oz. politični uporabi, ker ga je zelo težko opredeliti, dnevna politika pa

s tem nima problemov. Moč političnega je neznanska. Z lahkoto nas prepriča, da je npr. spor o meji (rdeči črti, ki se sploh ne vidi iz letala, kot je to lepo nekoč napisal Momo Kapor), spor med Slovenci in Hrvati. In potem, ko ustvari lažni problem, hkrati seveda ta politična moč ponudi lažne rešitve, na primer, če oni nam jemljejo morje, pa ne letujmo pri njih. Takih in podobnih stvari ne govorijo samo politiki, ampak tudi čisto resni, odrasli ljudje, nekateri celo z akademskimi nazivi. Sami ne bomo nič boljši, če bomo s prstom kazali na druge, da so slabši od nas. (Pomislimo samo na romsko vprašanje pri nas! Država, ki se ji "zgodí" družina Strojani, bi morala biti zelo previdna, ko o sebi govori kot o demokratični in odprti družbi.)

Poglejmo, na kakšne težave naletimo, če pridevnik evropski enačimo z EU.

Prvo težavo smo že omenili. Se pravi, Slovenija je iz Evrope vstopila v Evropo.

Drugo težavo nam povzroči npr. Švica, ki ni članica EU. Ali to pomeni, da ni v Evropi?

Tretje. Naš predsednik vlade je sredi novembra v Turčiji svojemu gostitelju sporočil, kako jih podpiramo na njihovi poti v EU. Seveda, zakaj pa ne!? Ampak kako naj potem definiramo "evropsko identiteto"?

Tudi če poizkušamo z geografsko opredelitvijo, se pojavijo problemi. Vprašajmo se raje, do kod sega Evropa, in ne, kje se začne. Ali sega do Urala, kot so nas učili v šoli? Potem so nam Rusija, Ukrajina itd. malo moteče. Če pa se obrnemo na vzhod, pa spet naletimo na Turčijo. In spet na težave z "evropsko identiteto".

Evropa se je v svoji zgodovini združevala in razdruževala. Enkrat so jo sestavljali imperiji, drugič pa države, ki so nastale na pogorišču teh imperijev. In morda smo danes samo na neki ciklični točki združevanja, ki pa ji lahko nekoč sledi drugačno združevanje ali razdruževanje. Morda bodo potem tudi pridevniki k identiteti drugačni.

Če predvidevamo, da je ta "evropska identiteta" pomembna za knjižnice, bi morale knjižnice to na neki način prikazati v svojih najpomembnejših dokumentih, pa naj to imenujejo izjave o poslanstvu, vizije ali strateški načrti. Zato sem vzel pod drobnogled eno knjižnico iz Velike Britanije, Francije, Slovenije in Srbije. Izbor je naključen, pa kljub temu značilen. Kot kontrolno skupino knjižnic sem spet naključno izbral knjižnice iz Švedske, Avstrije, Poljske in Bolgarije.¹

V duhu večkulturnosti njihove osnovne izjave navajam v izvorniku.

Britanska knjižnica (British Library)

Our mission

- Helping people advance knowledge to enrich lives.

Our vision

- We play a leading role in the changing world of research information.
- We exist for everyone who wants to do research – for academic, personal, or commercial purposes.
- We promote ready access to the British Library's collection and expertise through integrated services which are increasingly time and space independent.
- We also connect with the collections and expertise of others, and work in partnership to fulfil our users' needs.

Our strategic priorities

- Enrich the user's experience.
- Build the digital research environment.
- Transform search and navigation.
- Grow and manage the national collection.
- Develop our people.
- Guarantee financial sustainability.

Our organisational values

- Open consultative organisation.
- Empowered, flexible and diverse workforce.
- Non-hierarchical, agile decision making.
- Staff who feel recognised and valued.
- Strong performance management.²

Nacionalna knjižnica Francije (Bibliothèque nationale de France)

Missions

Les principales missions de la BnF :

- constituer ses collections,
- veiller à leur conservation et les communiquer au public,
- produire un catalogue de référence,
- coopérer avec d'autres établissements au niveau national et international,
- participer à des programmes de recherche.³

NBS (Narodna biblioteka Srbije)

Vizija

Narodna biblioteka Srbije je prvorazredni informacijski i vrednosni kapital Srbije.

Njeno je:

- da služi znanju, mudrosti, umetnosti, sećanju, obrazovanju, čitanju i pisanju;
- da služi nesmetanom, neprekidnom, sveobuhvatnom pristupu informacijama i naučnim, stručnim, obrazovnim, kulturnim sadržajima;
- da služi kao neophodna osnova i pouzdan podsticaj samoodrživom razvoju Srbije, njenom ukupnom napretku i snaženju, ukupnoj dobrobiti u svim oblastima i vidovima;
- da služi kao najpogodnije okruženje i podrška za otkrića, kreativnost, istraživanje, rad, učenje i zabavu.

Pritom, njeno je, da tako služi svim građanima Srbije, bez ikakvih ograničenja.

I da tako služi za sva vremena – za potrebe, interese i razloge ujedno i prošlog i sadašnjeg, a naročito budućeg vremena.⁴

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK)

Izjava o poslanstvu knjižnice

Narodna in univerzitetna knjižnica zbira, hrani, varuje in ohranja pisno kulturno dediščino slovenskega naroda in države ter omogoča prebivalcem Slovenije in drugih držav dostop do znanja in slovenske kulture preteklih in sedanjih rodov.

V sodelovanju z domačimi in tujimi knjižnicami zagotavlja svojim uporabnikom dostop do svetovne intelektualne in kulturne dediščine ter jim v procesu ustvarjanja novega znanja pomaga pri iskanju, izbiri, vrednotenju in uporabi informacijskih virov na različnih nosilcih zapisa, v različnih oblikah in različnih jezikih.

S svojimi zbirkami in storitvami podpira pedagoško in znanstvenoraziskovalno delo Univerze v Ljubljani in drugih visokošolskih zavodov in služi kot center znanja, namenjen vseživljenjskemu izobraževanju slovenskega prebivalstva, dvigu njegove kulturne in izobrazbene ravni ter informacijske pismenosti.

Z raziskovalno, razvojno in izobraževalno dejavnostjo na področju knjižničarstva aktivno sooblikuje slovenski knjižnični sistem in prispeva k teoretičnim in praktičnim spoznanjem v bibliotekarstvu in informacijski znanosti.⁵

Ne duha ne sluha o kakšni Evropi, evropski ideji ali evropski identiteti. Če bi poiskali najmanjši skupni imenovalec vseh navedenih knjižnic, bi to lahko strnili v dve točki:

- zbiranje znanja,
- omogočanje dostopa do znanja.

Tukaj se izgubi ves balast v obliki raznih pridevnikov in nepotrebnih oznak knjižnicam, ostane samo bistvo. Hkrati pa s tem knjižnice kažejo svojo večkulturnost na najboljši možni način, tako da služijo vsem ljudem.

Za konec pa naj spomnim, da bo moto Ifflinega kongresa v letu 2008 "Knjižnice brez meja". Delajmo v tem duhu in ne postavljajmo si meja, niti v imenu "evropskosti", kajti knjižnice služijo samo človeku in človeštvu kot takemu.

Reference

- [1] Said, W. E. (1996). *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*, Ljubljana: ISH.
- [2] Said, W. E. (2005). *Oblasti povedati resnico: (zbornik)*, Ljubljana: Založba /*cf.
- [3] Said, W. E. (1981). *Covering Islam: how the media and the experts determine how we see the rest of the world*, New York: Pantheon Books
- [4] Modood, T. (2007). *Multiculturalism: a civic idea*, Cambridge, UK, Malden, MA: Polity Press.
- [5] Modood, T. (2006). *Multiculturalism, Muslims and citizenship: a European approach*, [edited by] Tariq Modood, Anna Triandafyllidou, and Ricard Zapata-Barrero, London, New York: Routledge.
- [6] Modood, T. (1997). *The politics of multiculturalism in the new Europe: racism, identity and community*, edited by Tariq Modood and Pnina Werbner, London, New York: Zed Books.
- [7] Wintle J. M. (2005). *European Identity: A Threat to the Nation?* *Europe's Journal of Psychology*, May 2005. Dostopno na: http://www.ejop.org/archives/2005/05/european_ident.html.
- [8] Castano, E. and V. Yzerbyt (2005). *Buliding a European identity*. Dostopno na: http://aei.pitt.edu/2550/01/002852_1.PDF.
- [9] Debeljak, A., T. Krpič, L. Arsenjuk (2007): *Nacionalna identiteta in kultura*. Dostopno na: <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/nacik1.pdf>.
- [10] Milharčič Hladnik, M. (2007): *Migracije in medkulturni odnosi, referat na konferenci COBISS 2007 "COBISS – PODPORA MEDKULTURNEMU DIALOGU"* (Na pragu Evropskega leta medkulturnega dialoga).

Opombe

- 1 Švedska knjižnica: <http://www.kb.se/ENG/kbstart.htm>, avstrijska knjižnica: <http://www.onb.ac.at/about/index.htm>, poljska knjižnica: <http://www.bn.org.pl/index.php?id=2>, bolgarska knjižnica: <http://www.nationallibrary.bg/mission.html>
- 2 Britanska knjižnica: <http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/redefib/Defining%20our%20strategy/index.html>.

- 3 Nacionalna knjižnica Francije: <http://www.bnf.fr/pages/zNavigat/frame/connaitr.htm>.
- 4 Narodna biblioteka Srbije: <http://www.nbs.bg.ac.yu/pages/article.php?id=27>.
- 5 Narodna in univerzitetna knjižnica: <http://www.nuk.si/nuk1.asp?id=167600648>.

Zdravko Vukčević (Knjižnica naravoslovno-matematičnih in tehniških znanosti, Podgorica): Poliglosija in COBISS

Kontaktni naslov: mzvukcevic@yahoo.com

Živimo v dobi dveh dominantnih procesov, ki v temelju spreminjata ustaljene geokulturne odnose v svetu. Prvi je globalizacija, drugi pa združevanje evropskih držav in nastajanje nadnacionalnih institucij. Prvi proces odpravlja, izravnava, ukinja vse različnosti in vsiljuje en sam pogled na svet, eno kulturo in ponuja enotno civilizacijsko matrico. To izvaja z dominantnim jezikom, ki je obenem jezik najrazvitejših držav sveta. Glede na to, da se vsiljuje preko masovne kulture in potrošniške mentalitete srednjega sloja, ta izravnava neizogibno vodi do sprejemanja vsebin, katerih vrednost je vse prej kot zaželena.

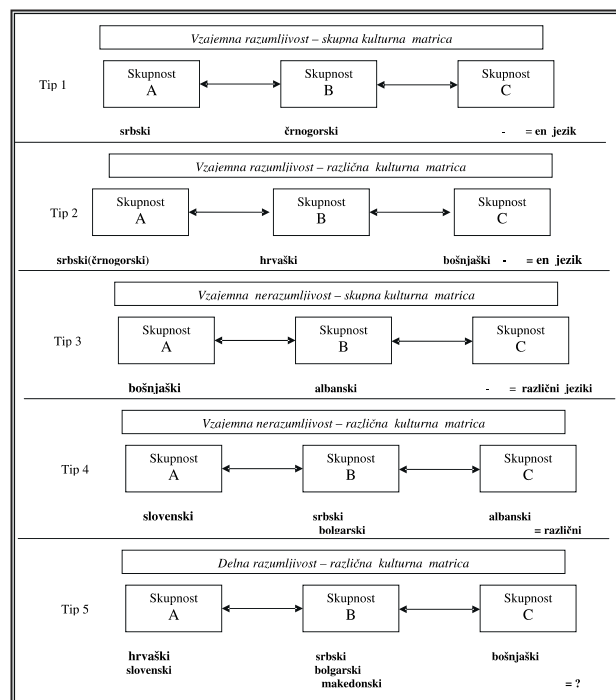
Globalizacija kot proces se najbolj očitno kaže v jeziku. Angleški jezik je sprejet kot jezik znanosti in kot jezik mednarodnega komuniciranja. Takšna njegova vloga je naravna, pozitivna in sama po sebi ne izziva odporov v preostalem delu sveta. Vendar pa druge in spremljajoče oblike njegovega vplivanja na tuje jezikovne sisteme povzročajo zaskrbljenost in sprožajo varovalne mehanizme.

Proces globalizacije in proces združevanja Evrope na področju jezikovne politike imata nasprotni vektorje delovanja. Združena Evropa ima povsem drugačen odnos do jezikovne problematike. Glede na to, da ves njen geografsko-kronološki kontinuum temelji na večkulturnosti, začenši z antično Grčijo, Rimom, Bizancem, renesanso in reformacijo, pa vse do sodobnega mozaika jezikov in kultur, je logično, da njene institucije skrbijo za zaščito vseh različnosti, saj vidijo v tem bogastvo in elemente prestiža. Nacionalni jeziki uživajo posebno zaščito tako institucij EU kot nacionalnih vlad.

Občutljivost za vse oblike centrizma je spodbudila številne projekte, katerih cilj je zavarovanje in ohranitev nacionalne kulturne dediščine, še posebej pisne, pri kateri morajo odigrati ključno vlogo knjižnice in knjižničarji vseh profilov. Načelo, da „se tisto, kar ni zapisano, sploh ni zgodilo“, uporabljeno v razmerah digitalne pismenosti, navaja k digitalizaciji nacionalnih dediščin ob upoštevanju popolne enakopravnosti, brez dominacije „velikih“ in zanikanja „malih“ kultur in jezikovnih sistemov.

Danes nihče ne ve, koliko jezikov je sploh na svetu. Po različnih virih se njihovo število giblje med 3.500 in 7.800. Številko zaradi različnih vzrokov težko ugotovimo: mnogi so že izumrli, nekateri so prav sedaj v fazi umiranja (vsakih 15 dni umre po en jezik), za mnoge pa lahko z gotovostjo napovemo, da bodo ugasnili. Vendar to ni edina težava pri ugotavljanju števila jezikov. Veliko večji problem predstavlja določitev meje med jezikom in dialektom. Na prvi pogled to ni tako težko: bistven pokazatelj pripadanja isti jezikovni skupnosti je pač medsebojno razumevanje govorcev. Toda zadeve niso vedno tako enostavne, ker razen lingvističnih obstajajo še drugi kriteriji – politični, državni, kulturni itd.

Če na celoto kulturnih, jezikovnih in državnih odnosov pogledamo z vidika vzajemnih interakcijskih pogojenosti, postane jasno, da deluje COBISS na izjemno heterogenem, morda celo najbolj heterogenem področju Evrope, na katerem se srečujejo in prepletajo tri kulturne matrice v še vedno nedoločenem številu državnih subjektov in pri nedefiniranem številu jezikov. Odsotnost jezikovne in kulturne homogenosti ni značilno le za regijo, ampak se – z eno samo izjemo – manifestira tudi v vsaki državi posebej. Ker lingvistika kot znanost pač nima pristojnosti, da bi določene pojave jasno in nedvoumno definirala na način, ki bi ga vsi sprejeli, so kreatorji COBISS-a k temu spletu okoliščin pristopili na podlagi konvencionalizma, kar pa tudi vzbuja določene nejasnosti in terminološko nepreciznost.

Slika 1: Razumljivost in kulturna matrica

Lahko ugotovimo, da se izmed vseh jezikov, ki obstajajo v sistemu COBISS, le albanski ločuje od vseh drugih jezikov z enako lingvistično distanco. Drugi južnoslovanski jeziki so si, ne glede na kulturno matrico njihovih nosilcev, bolj ali manj blizu, odvisno od stopnje razumevanja med njihovimi govorci. Glede na to, da je slovenski jezik na lingvističnem in sociolingvističnem nivoju homogen, bolgarski in makedonski jezik pa sta monocentrična – govorjena vsak v svoji državi (ne spuščamo se v polemiko o razmerju med tema jezikoma), ostane zapleteno vprašanje “jezikov”, ki so nastali iz srbohrvaščine.

Ni dvoma, da je srbohrvaški standardni jezik v lingvističnem smislu en sam jezik, da v sociolingvističnem smislu lahko govorimo o dveh variantah, na sociopsihološki ali psihopolitični ravni pa lahko govorimo o več jezikih. Potemtakem lahko do tega jezika zavzamemo trojno stališče, odvisno od zornega kota, iz katerega opazujemo problem, ali interesa, ki ga želimo realizirati. K dodatni zapletenosti jezikovne situacije na področju nekoč enotnega jezika prispeva še to, da nobeden od “jezikov naslednikov” ni monocentričen, ampak se “govorijo” in omenjajo v vseh štirih sedaj neodvisnih državah.

Kreatorji COBISS-a so pristopili k problemu jezikovne poliglosije uravnoteženo. Na prvi ravni se sprejema dejstvo, da je srbohrvaški jezik v lingvističnem pogledu en jezik (čeprav se tako ne imenuje), pristaja se na sociolingvistično danost dveh variant, poudarja pa se sociopolitični pristop imenovanja več političnih jezikov, doslej treh, perspektivno pa morda štirih.

Splet vseh navedenih okoliščin – etnokulturnih, državnih, političnih in jezikovnih, posebej v obdobju nacionalnih afirmacij – ustvarja negotovost, hotene ali nehotene napake, pristranskost, “kreativno” razlaganje preteklosti in podobno. A to ni več problem programske opreme, ki nima in tudi ne more imeti “mehanizmov”, ki bi to preprečevali, če kreatorji zapisov sami niso dovolj odgovorni (in izobraženi) in se ne zavedajo občutljivosti vseh vprašanj, ki nam jih je vsilila geopolitična in geokulturna danost.

Reference

- [1] Ranko Bugarski (2005). *Jezik i kultura*, Beograd (288 str.).
- [2] Dejvid Kristal (1987). *Kembrička enciklopedija jezika*, Beograd: Nolit (474 str.).
- [3] Vesna Injac – Narodna biblioteka Srbije punopravni partner u projektu “Evropska biblioteka” – Podgorica- Bibliografski vjesnik, III/1–2, 131–137.
- [4] Brita Voldering (2006). Povezivanje sa korisnicima: Evropa i višjejezičnost – *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, Beograd, 2006/1.

Prevedel Franci Pivec.